

M. Ś.

"Myśl Współczesna"

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 10, 771-774

1948

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD CZASOPISM

PRZEGLĄD CZASOPISM POLSKICH

„MYŚL WSPÓŁCZESNA”

W czasie od września 1947 do maja 1948 szereg artykułów o problematyce socjologicznej zamieściła „Myśl współczesna”. Teoretycznymi problemami dotyczącymi grupy społecznej zajmuje się w Nr. 9—10/47 czasopisma Czesław Znamierowski w artykule pt. *Normy grupy wolnej*, stanowiącym rozdział większej pracy przygotowywanej przez autora. W artykule znajdujemy abstrakcyjne i formalno-psychologiczne rozważania dotyczące norm grupy wolnej, zasad, według jakich postępują według autora członkowie grupy powstałej bez zewnętrznego nacisku, gdy nie naruszają równowagi w grupie, nie osłabiają więzi społecznej, polegającej na istnieniu uczuć przyjaznych między partnerami i braku między nimi uczuć nieprzychylnych. Tymi normami — poza regułą korzystania z dróg i mijania się w przestrzeni i czasie są: norma poszanowania własności współpartnerów, poszanowania ich cielesnej nietykalności, normy przyzwoitości, przystojności, grzeczności, lojalności, sprawiedliwości i solidarności. Wynikają z nich bardziej szczegółowe dyrektywy, zmienne w czasie i w przestrzeni. Wszystkie razem nazywa autor normami społecznymi, normami praktyki społecznej lub normami równowagi społecznej. Nie są one prawami natury, natomiast za prawo natury uważa autor wymienione wyżej twierdzenie o związku między nimi a równowagą w grupie wolnej.

Zagadnienie struktury nowoczesnego społeczeństwa znajduje próby określenia w kilku artykułach. W Nr. 11/47 znajdujemy artykuł Józefa Chałasińskiego pt. *Współczesne reformy szkolne a idea narodu i socjalizmu*. Wychodząc z założenia, że „historia wychowania i szkolnictwa nie jest historią oderwanych idei, lecz historią sił i ruchów społecznych, dla których idee są zarówno celami, do których dążą, jak i reflektorami, które oświetlają drogę do tych celów” rozpatruje autor szkołę i reformy szkolne na tle ruchów społecznych w krajach: Francji, Anglii, Ameryce, ZSRR i Polsce.

Z pokrewną problematyką spotykamy się w artykule pt. *Idea narodu i idea socjalizmu w dziejach Europy nowoczesnej* Józefa Chałasińskiego w Nr. 2—3/48 czasopisma. Autor poprzez analizę historyczno-socjologiczną idei narodu i idei socjalizmu formułuje następujące tezy: „...idea narodu szła w parze z uniwersalnymi ideami społeczno-moralnymi”. „Naród jest właśnie tą historyczną formacją nowoczesnej epoki, która różnym rodzajom aktywności ludzkiej, różnym przejawom walki, życiu ludzkiemu w ogóle, nadała sens moralny i moralną sankcję... Właśnie z konfliktu tych dwu zasad: moralnej zasady narodu i ekonomicznej zasady klasy, rodzi się idea socjalizmu wskazująca drogę rozwiązania tej sprzeczności na wyższym poziomie socjalistycznego społeczeństwa”.

W tymże Nr 2—3/48 Adam Schaff w artykule *Marksizm a tradycja kultury europejskiej* stawia zagadnienia: „W jakim stosunku pozostaje marksizm do kultury europejskiej i narodowej? Czy przekreśla ona starą kulturę, czy też jest jej kontynuacją i wykwittem?”. W pierwszej części omawia autor ogólne zagadnienie rozwoju i jego praw, dając przykłady z fizyki i życia społecznego. Następnie na przykładzie rozwoju kultury społeczeństwa socjalistycznego stwierdza: „Marksizm nie przekreśla kultury europejskiej i jej dorobku, lecz jest tej kultury najwyższym wykwittem, jest kontynuacją najszczytniejszych jej tradycji w przeszłości“. Rozprawiając się z zarzutem iż marksizm jako kierunek międzynarodowy sprzeczny jest z istotą kultury narodowej A. Schaff pisze: „Narodowy charakter kultury nie wyklucza bynajmniej faktu, że jej treści a nawet formy posiadają coraz powszechniejszy, coraz szerszy w swym zasięgu charakter... marksizm nie jest zaprzeczeniem kultury narodowej, lecz nowym tworzywem dla jej dalszego, bujnego rozwoju“. „Kultura socjalistyczna — wypływająca z narodu w najszerszym tego słowa znaczeniu — tworzona przez naród i służąca narodowi, stanowi całkowity przewrót w porównaniu z kulturą społeczeństwa klasowego, realizując po raz pierwszy w dziejach, postulat kultury prawdziwie narodowej“.

Zagadnieniami metodologicznymi marksizmu zajmuje się w dwóch artykułach Stanisław Ossowski. W Nr. 12/47 „Myśli współczesnej“ zamieścił on artykuł pt. *Doktryna marksistowska na tle dzisiejszej epoki*, w którym wychodząc z założenia, że nie wystarczy rejestracja ani powtarzanie starych formuł i że trzeba sięgnąć ku nowym zagadnieniom i nowym metodom, stara się wykazać szkodliwość ulegania „presji przeszłości“. Rozpatrując postawę badacza i egzegety, wskazuje na konieczność nowej postawy: „aby płodne myśli Marksa nie były biernie przechowywanymi klejnotami socjalistycznej tradycji“. Stwierdza także, że „sprawa aktywności myślowej lewicowego obozu w Polsce była motywem napisania tego artykułu“. Następny artykuł dyskusyjny tegoż autora pt. *Teoretyczne zadania marksizmu* znajdujemy w Nr. 1/48. Autor wykazuje w jakim stopniu nowe osiągnięcia naukowe w dziedzinie logiki, etnologii, socjologii wyprzedziły już w tej chwili pewne sformułowania Marksa i Engelsa i zwraca uwagę na konieczność unowocześnienia marksizmu.

Ogólne zagadnienia metodologiczne socjologii porusza w Nr 5/48 artykuł Jana Szczepańskiego pt. *Metodologiczne tendencje w socjologii współczesnej*. Autor przedstawia w nim główne tendencje metodologiczne socjologii współczesnej od historycznej metody A. Comte'a począwszy. Szerzej omówiono w artykule nowe kierunki w socjologii na przełomie XIX i XX wieku „dążące do opisu możliwie dokładnego wydzielonej klasy zjawisk lub nawet jednego tylko wypadku danej klasy“. Z tendencji tych wywodzi się metoda monograficzna i wreszcie próby zbudowania teorii socjologicznej w oparciu o metodę statystyczną. Znajdujemy więc w tej rozprawie omówienie metody historycznej, socjologii opisowej, badań obserwacyjnych i eksperymentalnych kierunku statystyczno-matematycznego. Zdaniem autora „większość prac socjologicznych posługuje się kombinowaniem różnych sposobów techniki badawczej. Na ogół jednak zaznacza się jednak wyraźna dążność do ujęć ilościowych. Zarówno metoda monograficzna jak i badania obserwacyjne i eksperymentalne w coraz

szerszym zakresie sięgają do rozsądnego posiłkowania się statystyką i jej metodami“.

Z artykułów z zakresu nauk społecznych i innych humanistycznych z naszego punktu widzenia na uwagę zasługują następujące prace:

W Nr. 9—10/47 artykuł Celiny Bobińskiej pt. *Staszic a sprawa pruska w Sejmie Czteroletnim* (przyczynki do formowania się nowożytnej świadomości narodowej). Autorka stawia sobie cel, aby „nieco od nowej strony rozpatrzeć walkę toczoną w sejmie i poza sejmem wokół projektu przymierza z Prusami i ewentualnego ustąpienia im Gdańska i Torunia“. Chcąc wśród stanowisk reprezentowanych w obozie reformy uwypuklić odrębną, zdecydowaną pozycję Staszica „nieprzejednanego przeciwnika pruskofilskiej koncepcji“ przedstawia tło historyczne okresu. Głoszona przez niego idea wspólnoty narodowej wiąże się według autorki z rodzącymi się na tle feudalnych jeszcze stosunków słabymi dążnościami kapitalistycznymi, których rzecznikiem był także Staszic pochodzący z nowej klasy społecznej. Reprezentował on, zdaniem autorki, nowy sposób pojmowania honoru narodowego i zadań polityki narodowej, sposób, z którym spotykamy się w społeczeństwach burżuazyjnych. Autorka przeciwstawia Staszica Kołłątajowi, na którym „zaciążyła jego przynależność do ziemiaństwa“.

W Nr. 9—10/47 artykuł Witolda Łukaszewicza pt. *Klaudiusz Franciszek Łazowski*, wódz sankiulotów paryskich podczas Wielkiej Rewolucji (1752—1793).

Z innych artykułów drukowanych w „Myśli Współczesnej“ wymienić należy artykuł S. J. Wawilcwa pt. *Nauka radziecka w służbie kraju*. Są to rozważania na temat spuścizny naukowej Rosji przedrewolucyjnej, osiągnięć w pierwszych latach po Rewolucji, w okresie stalinowskich planów pięcioletnich oraz zadań jakie nauka postawiła sobie w okresie ostatniej wojny i na progu nowej epoki.

W tym samym, co i poprzedni artykuł, 11/47 numerze „Myśli Współczesnej“, poświęconym Rewolucji Październikowej, znajdujemy pracę A. Butiagina i J. Sałtanowa pt. *30 lat wyższego szkolnictwa w ZSRR*. Autorzy opisują tworzenie się nowego uniwersytetu i proces „wprzęgnięcia najbardziej przodujących działaczy nauki do współpracy z władzą radziecką“.

Oprócz wymienionych wyżej artykułów w Nr. 11/47 w artykule *Demokratyzacja szkół wyższych* Włodzimierz Sokorski omawia powstałą we wrześniu 1946 r. Radę Szkół Wyższych i próbuje podsumować rezultaty jej prac, zmierzających do demokratyzacji szkolnictwa wyższego poprzez: nową strukturę wyższego szkolnictwa, reformę programową i zmianę struktury społecznej młodzieży uniwersyteckiej. Materiały Sesji Rady Szkół Wyższych z posiedzeń w dniach 27—29. XI. 47. znajdujemy w Nr. 1/48 „Myśli Współczesnej“.

Z pozostałych artykułów zwracają uwagę: w Nr. 11/47 artykuł Wacława Szuberta: *Nowe drogi polityki społecznej*, w Nr. 12/47 rozprawa Stanisława Śreniowskiego: *Idea oryginalności w historiografii polskiej* i Remigiusza Bierzanka: *Tendencje rozwojowe prawa międzynarodowego*, w Nr. 1/48 praca Natalii Gąsiorowskiej: *Górnictwo i hutnictwo w Polsce współczesnej*,

w Nr. 2—3/48 artykuł Juliana Brun Bronowicza: *Z historii wspólnot narodowych* i Sergiusza Hessena: *Prawo i moralność*, w Nr. 4/48 rozprawa Juliana Hochfelda: *O znaczeniu marksizmu* i A. I. Denisowa: *Prawo i moralność*, w Nr. 5/48 prace Tadeusza Kotarbińskiego: *Realizm praktyczny* i Józefa Pietera: *Społeczne i dziedziczne podłoże różnic intelektualnych*.

M. Ś.

„ŻYCIE NAUKI”

Pod tym tytułem ukazuje się od stycznia 1946 r. miesięcznik naukoznawczy wydawany w Krakowie przez Konwersatorium Naukoznawcze przy Towarzystwie Asystentów U. J. Miesięcznik ten redagowany jest przez Mieczysława Choynowskiego i Bogusława Leśnodorskiego.

Chociaż czasopismo to zasadniczo poświęcone jest zagadnieniom naukoznawczym dotyczącym zarówno nauk przyrodniczych jak i humanistycznych, te ostatnie wysuwają się na plan pierwszy, zwłaszcza w głównych artykułach. Zagadnieniom nauk przyrodniczych i matematycznych poświęcone są drobniejsze artykuły w dziale informacyjnym. Dział ten zasługuje na specjalną uwagę, gdyż zawiera obszerny przegląd prasy naukowej w kraju i zagranicą, wiadomości o bieżącym stanie nauki, sprawozdania z dyskusji i działalności ośrodków naukowych.

Dział recenzji zawiera omówienie najnowszych wydawnictw, szczególnie z dziedziny naukoznawstwa i metodologii. Przy końcu każdego numeru znajduje się angielskie streszczenie treści.

O celach i zadaniach pisma czytamy w pierwszym numerze:

„Chcemy, żeby „Życie Nauki“ stało się pismem całego polskiego świata naukowego i ogółu inteligencji, interesującej się nauką, niezależnie od specjalności czy przekonań. Żeby szerzyło wiedzę o nauce we wszystkich jej aspektach, zarówno od strony metodologicznej jak socjologicznej, zarówno historycznej jak organizacyjnej... Chcemy również, żeby się przyczyniło do wzrostu wpływu i znaczenia nauki jako czynnika społecznego i kulturalnego oraz żeby dopomogło do wytworzenia się wśród uczonych poczucia wspólnoty zawodowej“.

Podajemy przegląd i streszczenia co ciekawszych artykułów zawartych w numerach z lat 1946—1948.

Socjologa zainteresują artykuły następujące:

Mieczysław Choynowski: *Nauka wobec społeczeństwa*, t. I, nr 1, 1946. Autor stara się wykazać, że nauka jako zespół wyników badań naukowych nie może być przyczyną nieszczęść i klęsk cywilizacyjnych. Winni są tu politycy, społeczeństwo, ustrój — wreszcie społeczna postawa naukowców, polegająca na oderwaniu się od życia i uprawianiu nauki dla samej nauki. Nauka, według autora, może służyć potrzebom społeczeństwa nie tracąc nic ze swego obiektywizmu; co więcej, zgodność nauki z rzeczywistością jest gwarancją skutecz-